

Erhvervs- og vækstudvalget

Samlet rejsemappe for udvalgets studietur til Ham-
borg den 18.-19. maj 2016

**Region
Hovedstaden**

Introduktion	2
Formål	2
Deltagerliste	3
Diverse praktiske informationer	3
Fly.....	3
Hotel.....	4
Forsikring	4
Hamborgs politiske system og lidt historie	5
Program	7
Onsdag den 18. maj 2016.....	7
Torsdag den 19. maj 2016	12
Samlet liste over oplægsholdere	15
Kort	16

Introduktion

Følgende er en samlet mappe over relevante informationer til brug ved erhvervs- og vækstudvalgets studietur til Hamborg den 18.-19. maj 2016.

Her kan udvalget orientere sig om praktiske elementer, og der findes derudover også baggrundsnotaterne til diverse besøg og en samlet liste over oplægsholdere/deltagere ved de forskellige besøg.

Er der spørgsmål før, under eller efter i forbindelse med udvalgets studietur kan disse rettes til Pernille Schou Petersen på mail: pernille.schou.petersen@regionh.dk eller pr. telefon på: +45 51 44 49 37.

Efter afslutningen af studieturen udarbejdes en rapport samt et samlet regnskab for turen. Dette forelægges erhvervs- og vækstudvalget, forretningsudvalget og regionsrådet.

Formål

Som en del af styreformen efter skanderborgmodellen har de stående udvalg en helt central rolle, som værende politikformulerende og politikkontrollerende, samt for at initiere udviklingen af regionen. I forhold til at initiere udviklingen af regionen og regionens øvrige opgaveløsning indgår muligheden for at hente inspiration og input via studieture.

Erhvervs- og vækstudvalgets studietur skal ses i lyset af ovenstående, og udvalget har yttret ønske om at studieturen skulle foregå i Hamborg. Hamborg er en af de regioner, som Region Hovedstaden, som en del af Greater Copenhagen, sammenlignes og er i konkurrence med, blandt andet i forhold til vækst.

Deltagerliste

Erhvervs- og vækstudvalget:

Lars Gaardhøj (A) Udvalgsformand og delegationsleder på studieturen

Erik Gregersen (A)

Erik Lund (C)

Finn Rudaizky (O)

Marianne Frederik (Ø)

Per Roswall (V)

Afbud fra:

Carsten Scheibye (V)

Hans Toft (C)

Marianne Stendell (A)

Administrationen, Center for Regional Udvikling:

Claus Bjørn Billehøj Centerdirektør

Pernille Schou Petersen Udvalgssekretær for erhvervs- og vækstudvalget

Jesper Allerup Enhedschef Forskning og Innovation

Diverse praktiske informationer

Fly

- Den 18. maj - afrejse (flynummer SK 1641)

Kl. 6.30 - mødes i Terminal 3 ved rulletrapperne til/fra metroen

Kl. 8.00 - afgang, Københavns lufthavn

Kl. 9.00 - ankomst, Hamborg lufthavn

- Den 19. maj - hjemrejse (flynummer SK 652)

Kl. 19.15 – afgang, Hamborg lufthavn

Kl. 20.05 – ankomst, København lufthavn

Hotel

Junges Hotel Hamburg
Kurt-Schumacher-Allee 14
20097 Hamborg
Tyskland

Telefon: +49 40 41 92 30

Hjemmeside: <http://www.jungeshotel.de>

Forsikring

Samtlige rejsende på studieturen er dækket af Region Hovedstadens rejseforsikring, via Europæiske Rejseforsikring. Alle deltagere får udleveret et rejsekort, hvor nødvendige oplysninger i tilfælde af skader findes. Rejsekortet er personligt og bør medbringes under hele turen.

Under rejsen gælder følgende:

- Alle rejseskader skal anmeldes på Willis Ekstranet på www.willis.dk\ekstra.net
- Ved tyveri skal der ske anmeldelse til det lokale politi og politikvittering vedlægges anmeldelsen.
- Hvis der opstår behov for hjælp i udlandet, så kontaktes Europæiske Rejseforsikring. De nødvendige oplysninger fremgår af rejsekortet.

Hamborgs politiske system og lidt historie

Facts om Tyskland

Indbyggertal: 82.000.000

Areal: 356.733 km²

Hovedstad: Berlin

Valuta: Euro

Sprog: Tysk

Religion: Protestanter (40 %), katolikker (35 %),

Styreform: Demokrati

Største byer: Berlin, Hamburg, München, Köln, Frankfurt am Main, Dresden, Leipzig, Bonn

Politisk system

Tyskland består af 16 delstater, også kaldet Bundesländer. Hamborg er en såkaldt bystat (de andre er Bremen og Berlin). Delstaten Hamborg har 1,7 millioner indbyggere.

Tysklands politiske system kender tre forvaltningsniveauer:

- Kommuner
- Delstater
- Forbundet

I bystater som Hamborg falder de to første niveauer sammen, idet Hamborg både er en kommune og en delstat. I stedet for findes der dog syv distrikter med direkte valgte råd. Delstaten har et parlament ("Bürgerschaft"), bestående af 121 repræsentanter, som vælges hvert fjerde år. Ved valget har hver vælger to stemmer, en personlig stemme til en kandidat opstillet i vælgerens valgkreds og en stemme til et parti.

Parlamentet vælger desuden et overhoved, overborgmesteren. Overborgmesteren er overhovedet af senatet, som er betegnelsen for Hamborgs regering. Senatet består af 10 departementer. Hvert departement er ledet af en senator.

Hamborg administreres af senatet, men for at sikre lydhørhed overfor borgerne er byen opdelt i syv distrikter. Disse ledes af et distriktsråd, som består af 41 medlemmer, der vælges ved direkte valg. Distrikternes rettigheder er dog rimelig begrænsede, specielt hvad angår deres budgetter.

Siden 1960'erne indgår Hamborg i et erhvervspolitisk samarbejde med 19 omegnskommuner ("Landkreise") med navnet "Metropolregion Hamburg". Metropolregionen er et samarbejdsorgan, som godt kan sammenlignes med den nye Greater Copenhagen and Skåne Committee. Metropolregionen varetager eksempelvis opgaver relateret til den fysiske planlægning (fx infrastruktur), erhvervsudvikling, turismefremme samt markedsføring. Der bor i alt 5 millioner indbyggere i Metropolregionen Hamburg.

Politik i Hamborg

I Hamborg har SPD siden 2011 haft absolut flertal i byens parlament, som officielt hedder *Bürgerschaft* (borgerskab). Borgerskabet vælger senatet, bystatens regering, som ledes af en "første borgmester" (overborgmester).

Efter at have regeret uafbrudt i 44 år fik SPD i 2001 det dårligste valgresultat siden 2. verdenskrig og mistede regeringsrolle. Ole von Beust (CDU) har så været overborgmester siden 2001 og kunne vinde et absolut flertal i 2004. Ved valget d. 24. feb. 2008 mistede CDU igen sit absolutte flertal. Efter længere koalitionsforhandlinger blev der for første gang i en tysk delstat dannet en koalition bestående af CDU og De Grønne.

I 2010 gik Ole von Beust af og Christoph Ahlhaus blev den nye overborgmester. Efter koalitionen opløsning i efteråret 2010 blev en ny borgerskab valgt, som blev vundet af SPD med et absolut flertal under Olaf Scholz, der er Hamborgs siddende overborgmester.

Lidt om Hamborgs historie

- Grundlagt i 810 af Karl den Store
- 1189: Byen får havnerettigheder; udviklingen til et vigtigt handelscentrum begynder
- 1284: Byen, som har 5000 indbyggere, brænder ned
- I det 14. århundredet udvikler byen sig til den vigtigste handelsplads mellem Østersøen og Vesterhavet. Byen bliver medlem af Hanse.
- 1410: Hamborg får sin første forfatning
- 1529: Hamborg bliver evangelisk
- 1619: Hamborg bliver Tysklands største by
- 1813-1814: Belejring under Napoleonskrigene
- 1815: Hamborg bliver medlem af Det Tyske Forbund
- 1864: Efter preussernes erobring af Slesvig-Holsten, grænser Hamborg ikke længere op til Danmark
- 1871: Hamborg bliver del af Det Tyske Rige
- 1937: Omfattende udvidelse af byen
- 1945: Under 2. verdenskrig ødelægges mere end 50 pct. af byen. Heftige luftangreb i juli 1943 dræber 35.000 mennesker.
- 1962: Byen rammes af den største stormflod i byens historie. 315 mennesker dør.

Program

Onsdag den 18. maj 2016

- 6.30 Mødes i Terminal 3 ved rulletrapperne til metroen.
- 8.00-9.00 Fly Københavns Lufthavn – Hamborg lufthavn, SAS SK1641
- 9.00-11.00 Transport Hamborg lufthavn – hotel – Hamborg rådhus.
Transporten sker i lejet minibuss.
Vi kan ikke tjekke ind på hotellet, men vi kører forbi og sætter vores bagage, og kører herefter til rådhuset.
- 11.00-12.00 Rundvisning på rådhuset.
- 12.00-13.00 Præsentation af Hamborg kommune, Hamborg som vækstregion, hidtidig udvikling og fremtidigt vækstpotentiale/ved Hr. Uwe Ram, executive director International Co-operation, Senate Chancellery.
- Der serveres sandwich under præsentationen.
- 13.00-13.50 Transport med minibuss fra rådhuset til DESY, Notkestraße 85, 22607 Hamburg. DESY (Deutsches Elektronen Synchrotron) og XFEL (The European X-Ray Free-Electron Laser).
- 13.50-16.45 Besøg på DESY inklusiv rundvisning på området:

13.50	Velkommen
14.00	Generel introduktion til forskningsfaciliteterne: DESY – v/ Frank Lelner European XFEL – v/ Anders Madsen
15.00	Kaffepause
15.15	Generel diskussion: Forskningsinfrastruktur som regional vækstmotor
15.45	Rundvisning og besøg hos European XFEL, PETRA III

16.45-18.00 Transport med minibus til Senatets gæstehus, Schöne Aussicht 26, 22085 Hamburg.

18.00-20.00 Hamborgs senat byder velkommen til en reception for den danske delegation v/
State Council Mr. Carsten Brosda
Reception og politisk networking (jakkesæt velset)

Lars Gaardhøj takker for invitationen på vegne af den danske delegation.

Deltagere er blandt andet medlemmer fra Hamborgs parlament, repræsentanter fra ministerier samt vigtige samarbejdspartnere i Hamborg. (Se deltagerlisten på s. 11).

Der serveres pindemadder til receptionen.

20.00-22.00 Reservation af bord til udvalget på gaststalle Peter Pane Hamburg Turnhalle, Lange Reihe 107. Deltagelse valgfri.
Administrationen giver en øl/vand og et let måltid.

Indkvartering på Junges Hotel Hamburg, Kurt-Schumacher-Allee 14, 20097 Hamburg.

Baggrundsnotat om DESY og XFEL

DESY (Deutsches Elektronen Synchrotron) og XFEL (The European X-Ray Free-Electron Laser) er store forskningsanlæg til forskning i partikelfysik og molekyleopbygning af fx celler, vira m.v.

Deutsches Elektronen-Synchrotron (DESY)

DESY er et forskningscenter udelukkende finansieret af tyske offentlige midler. DESY blev etableret helt tilbage i 1959 og har i dag ca. 2300 ansatte samt flere end 3000 besøgende forskere hvert år fra mere end 40 lande over hele verden. DESY er én af verdens førende røntgen- eller synkrotronanlæg. DESY har en del samarbejder med erhvervslivet, som resulterer i udviklingen af nye teknologier til gavn for samfundet.

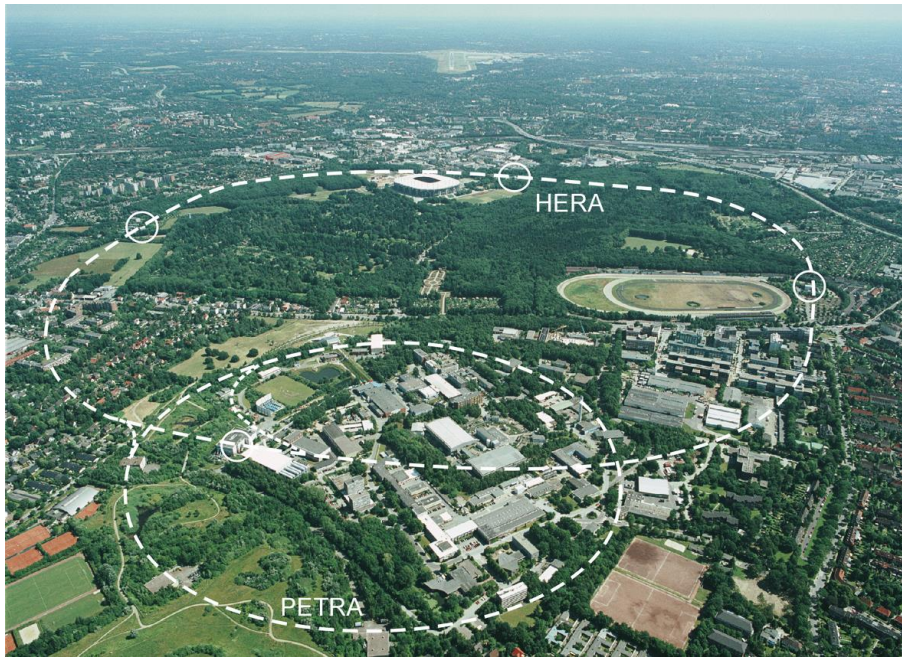
European XFEL

European XFEL er under konstruktion og forventes færdig i løbet af 2017. Selve konstruktionen har et samlet budget på 1,22 mia. Euro eller ca. 9,1 mia. Dkr. Foreløbig 11 europæiske lande bidrager til finansieringen – deriblandt Danmark. De øvrige lande er Frankrig, Tyskland, Ungarn, Italien, Polen, Rusland, Slovakiet, Spanien, Sverige og Schweiz. Når anlægget er færdigt vil der være ca. 280 ansatte medarbejdere på anlægget. Ligesom DESY arbejder XFEL også med røntgen- eller synkrotronstråling, så de to anlæg vil komplementere hinanden. XFEL vil tilbyde verdens mest intense stråling indenfor snævert definerede områder, som gør, at der her vil kunne gennemføres forsøg, som skaber svar på videnskabelige spørgsmål, som ikke kan besvares andre steder i verden i dag.

DESY/XFEL ift ESS og MAX IV i Lund

DESY og XFEL arbejder som sagt med synkrotronlys ligesom det er tilfældet på MAX IV i Lund. ESS i Lund vil arbejde med neutroner. Selvom både MAX IV, DESY og XFEL opererer med synkrotronstråling gør de det så at sige på hver deres måde, og er derfor komplementære i forhold til hinanden. Da strålingen på DESY og XFEL vil være meget mere intens og fordelt på færre målestationer/beamlines, vil de to tyske anlæg særligt arbejde med forskningsprojekter af grundvidenskabelig karakter, selvom de samarbejder med en række virksomheder allerede i dag for DESYs vedkommende. Forskere vurderer, at ESS og MAX IV i lidt højere grad vil blive anvendt af erhvervslivet, da adgangen til særligt MAX IV vil være billigere og forsøgene vil være nemmere at gennemføre. Danske forskere har en lang tradition for at anvende DESY og vil også i forhold til XFEL i kraft af medfinansiering fra den danske stat få en væsentlig grad af anvendelse på XFEL.

Der er ikke i dag et meget tæt og integreret samarbejde mellem DESY og XFEL i Hamborg og ESS og MAX IV i Lund, men det er oplagt, at der er store synergier forbundet med et tættere samarbejde til gavn for forskning, erhvervsliv og hele samfundet.

Luftbillede af DESY i Hamborg

Deltagerliste til reception i senatets gæstehus den 18. maj 2016 kl. 18-20

1	Danmarks Handelskontoret	Larsen, Jan
2	DESY (Deutsches Elektronen-Synchrotron)	Lehner, Frank
3	DESY (Deutsches Elektronen-Synchrotron)	Sassenberg, Uwe
4	DONG Energy Wind Power Germany GmbH	Malmen, Volker
5	European XFEL GmbH	Madsen, Anders
6	HafenCity Hamburg GmbH	Schultz-Berndt, Giselher
7	Hamburg Business Development Corporation	Matz, Stefan
8	Hamburg Chamber of Commerce	Nienstedt, Corinna
9	Hamburg District Authority Eimsbüttel	Horster, Harald
10	Hamburg Ministry for Environment and Energy	Dietrich, Dr. Björn
11	Hamburg Ministry for Science, Research and Equalities	von Lepel, Klaus
12	Hamburg Ministry for Urban Development and Housing	Perner-Hofmann, Micaela
13	Hamburg Ministry of Culture	Köhnke, Anne
14	Hamburg Ministry of Economic Affairs, Transport and Innovation	Harders, Kolja
15	Hamburg Parliament Chancellery	Kaphengst, Ulfert
16	Hamburg Parliament, European and Economic Policy Committee, Alternative für Deutschland	Kruse, Jörn Prof. Dr.
17	Hamburg Parliament, European and Economic Policy Committee, Bündnis 90/DIE GRÜNEN	Gözüy, Murat
18	Hamburg Parliament, European and Economic Policy Committee, Bündnis 90/DIE GRÜNEN	Müller, Farid
19	Hamburg Parliament, European and Economic Policy Committee, Christlich Demokratische Union Deutschlands	Seelmaecker, Richard
20	Hamburg Parliament, European and Economic Policy Committee, Christlich Demokratische Union Deutschlands	Westenberger, Michael
21	Hamburg Parliament, European and Economic Policy Committee, Christlich Demokratische Union Deutschlands	Erkalp, David
22	Hamburg Parliament, European and Economic Policy Committee, DIE LINKE	Jersch, Stephen
23	Hamburg Parliament, European and Economic Policy Committee, Freie Demokratische Partei	Kruse, Michael
24	Hamburg Parliament, European and Economic Policy Committee, Sozialdemokratische Partei Deutschlands	Malik, Gulfam
25	Hamburg Parliament, European and Economic Policy Committee, Sozialdemokratische Partei Deutschlands	Stoberock, Tim Dr.
26	Hamburg Port Authority	Jahn, Daniel
27	Hamburg State Councillor for Culture, Media and Digital Affairs	Brosda, Dr. Carsten
28	hySolutions	Lindlahr, Peter
29	Kanzlei Beck & Partner	Lipsky, Manfred
30	Kanzlei Beck & Partner	Dempe, Sören
31	Kongelig Dansk Ambassade	Jørgensen, Thomas
32	Region Hovedstaden, Economic Policy Committee, Dansk Folkeparti	Rudaizky, Finn
33	Region Hovedstaden, Economic Policy Committee, Det Konservative Folkeparti	Christensen Lund, Erik
34	Region Hovedstaden, Economic Policy Committee, Enhedslisten. De rød-grønne	Frederik, Marianne
35	Region Hovedstaden, Economic Policy Committee, Socialdemokraterne	Gaardhøj, Lars
36	Region Hovedstaden, Economic Policy Committee, Socialdemokraterne	Gregersen, Erik
37	Region Hovedstaden, Economic Policy Committee, Venstre	Roswall, Per
38	Region Hovedstaden, Regional Development	Billehøj, Claus Bjørn
39	Region Hovedstaden, Regional Development (Research and Innovation Policy)	Allerup, Jesper
40	Region Hovedstaden, Secretary of the Economic Policy Committee	Schou Petersen, Pernille
41	Renewable Energy Hamburg	Rispens, Jan
42	Senate Chancellery	Ram, Uwe
43	Senate Chancellery	Littmann, Thomas
44	Senate Chancellery	Görner, Jana
45	Senate Chancellery	Kaiser, Marina
46	Vestas Central Europe	Zink, Inga
47	VisitDenmark Deutschland	Schreiner, Mads

Torsdag den 19. maj 2016

- 07.30-09.30 Der serveres morgenmad på hotellet. Herefter tjekkes ud.
Kufferter opbevares i et rum på hotellet, indtil de afhentes af deltagerne ved afgang til lufthavnen senere på dagen.
- 09.30-10.00 Transport til Danmarks Handelskontor i Hamborg, Glockengießerwall 2 (ca. 1,2 km fra hotellet overfor hovedbanegården).
Turen kan ske med taxa eller på gå-ben, se kortudsnit, side 16.
- 10.00-11.00 Oplæg om Eksportrådets arbejde i Hamborg/ved leder af handelskontoret Jan Larsen
- 11.00-12.00 Tid på egen hånd inklusiv frokost og transport til Hafencity.
Der er ca. 1,5 km fra Eksportrådet til Hafencity, se kortudsnit, side 17.

Udvalgsmedlemmerne sørger selv for at spise en sandwich til frokost.
- 12.00-14.00 Rundvisning i Hafencity v/ direktør Hr. Giselher Schultz-Berndt.
Mødested: Informationspavillionen OSAKA 9, Osakaallee 9, 20457 Hamburg. Indgangen sker fra promenaden under gadeniveau.

Derefter rundvisning på området på gå-ben/ved Hr. Thorsten Gödtel.

Denne del af turen foregår udenfor, så afhængig af vejret kan det være en god idé at medbringe en paraply.
- 14.00-16.00 Havnerundfart. Start ved Elbphilharmonie, Hamborgs nye operahus.
Oplæg undervejs/ved Hr. Daniel Jahn, koordinator for fagbesøg, Hamburg Port Authority.
Turen går gennem den historiske Speicherstadt og containerhavnen.

Der serveres kaffe og kage på turen.
- 16.00-17.00 Minibus til hotellet for opsamling af kufferter og derefter videre til lufthavnen.
- 17.00-17.30 Tjek ind i lufthavnen.
- 17.30-18.30 Aftensmad (i lufthavnen)
- 19.15-20.05 Fly Hamborg Lufthavn – Københavns Lufthavn, SAS SK652

Baggrundsnotat om HafenCity og erhvervsudvikling i Hamborg

HafenCity er en bydel i Hamborgs centrum, beliggende på tre øer i floden Elben. Hafencity har et areal på 2,2 km² og er Europas største byudviklingsprojekt.

Frem til 2025 bygges der lejligheder til 12.000 personer, og der skabes cirka 45.000 arbejdspladser. Arealet har tidligere været præget af omfattende havneaktivitet, men siden 1960'erne har arealet på grund af geografiske omstændigheder ikke længere været egnet til dette formål. I 1997 besluttede delstaten Hamborg at bruge arealet til byudvikling.

HafenCity's mest markante bygning er Elbphilharmonie, Hamborgs nye operahus, som skal åbne i starten af 2017. Byggeprojektet var skandaleramt og kostede bygherrerne cirka otte gange så mange penge som oprindeligt planlagt (i alt 575 mio. euro).

I alt investeres der mere end 12 mia. euro i udviklingen af bydelen, heraf 8,5 mia. fra private investorer.

Erhvervsudvikling i Hamborg

Erhvervsudvikling i Hamborg foregår på forskellige niveauer og med forskellige lag af aktører. Delstaten fastsætter rammerne for by- og erhvervsudviklingen i Hamborg.

En vigtig del af erhvervsudviklingen er delstatens klyngestrategi, som satser på udvikling af i alt otte brancher:

- IT & medier
- Luftfart
- De maritime erhverv
- Logistik
- Life Science
- Bæredygtig energi (især vind)
- De kreative erhverv
- Sundhedsteknologi

Mange af klyngeorganisationerne har et bredere geografisk fokus end kun delstaten – de fleste opererer inden for rammen af det erhvervspolitiske samarbejde ”Metropolregion Hamburg”. Erhvervsudvikling bliver, lige som i Danmark, hovedsagligt finansieret via EU-strukturfondsmidler og egne regionale puljer. Metropolregionen Hamburg råder som organisation også over en pulje til finansiering af tværregionale samarbejdsprojekter. Generelt er Metropolregion Hamburgs tanke sæt det samme som i Greater Copenhagen, nemlig fremme af tværregional erhvervsudvikling med udvalgte fyrtårnsprojekter og koordineret fysisk planlægning.

Udmøntningen af EU-strukturfondsmidler i Hamborg sker via delstatens egen investeringsbank (Investitions- und Förderbank Hamburg, IFB), som også varetager opgaver som iværksætterrådgivning. Derudover har delstaten sin egen organisation til at fore-

tage erhvervsservice, dvs. rådgivning af virksomheder i forhold til ledige erhvervsarealer, skatter mv. (Hamburgische Gesellschaft für Wirtschaftsförderung, HWF).

Samlet liste over oplægsholdere

Onsdag den 18. maj 2016:

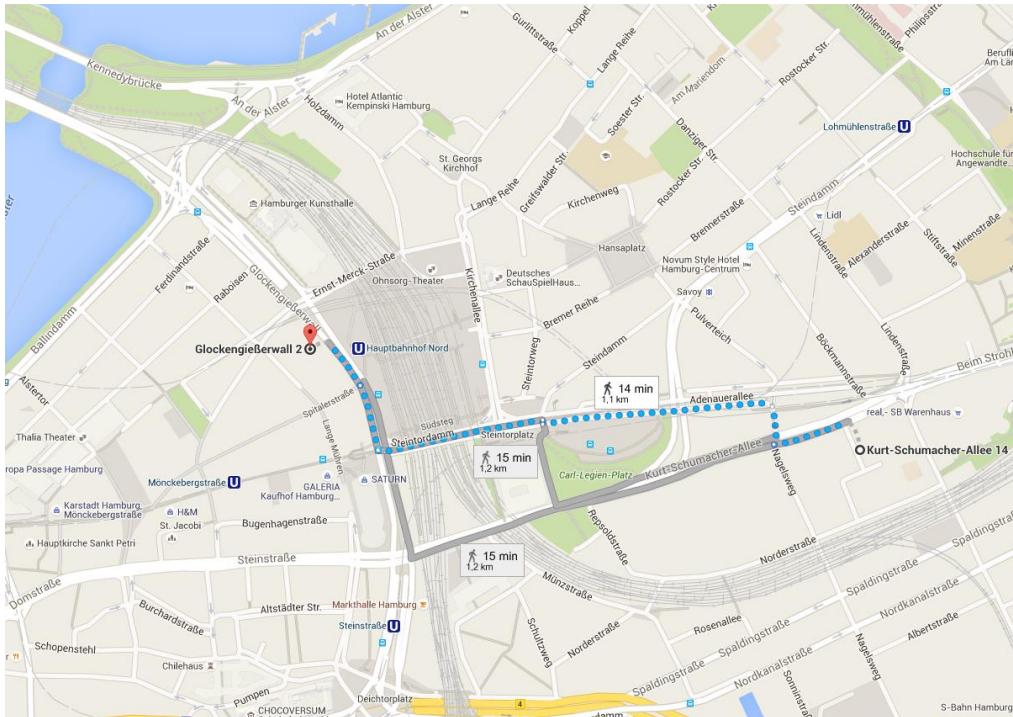
- Hr. Uwe Ram, executive director, International Cooperation, Senate Chancellery, Hamborg Rådhus
- Frank Lelner, DESY
- Anders Madsen, XFEL
- State Council, Carsten Brosda byder velkommen til senatsreception

Torsdag den 19. maj 2016:

- Jan Larsen, Leder af Eksportrådets handelskontor i Hamborg
- Hr. Giselher Schultz-Berndt, direktør, HafenCity
- Hr. Thorsten Gödtel, tourguide, HafenCity.
- Hr. Daniel Jahn, koordinator for fagbesøg, Hamborg Port Authority, speaker på havnerundfarten.

Kort

Torsdag den 19. maj: Gå-tur fra hotellet til Eksportrådets lokaler på Glockengießerwall 2

Kurt-Schumacher-Allee 14
20097 Hamburg, Tyskland

Gå mod vest på Kurt-Schumacher-Allee mod Norderhof (130 m)

Drej til højre, og følg Nagelsweg (66 m)

Lidt til venstre, og følg Adenauerallee (400 m)

Drej til højre mod Steintorwall (8 m)

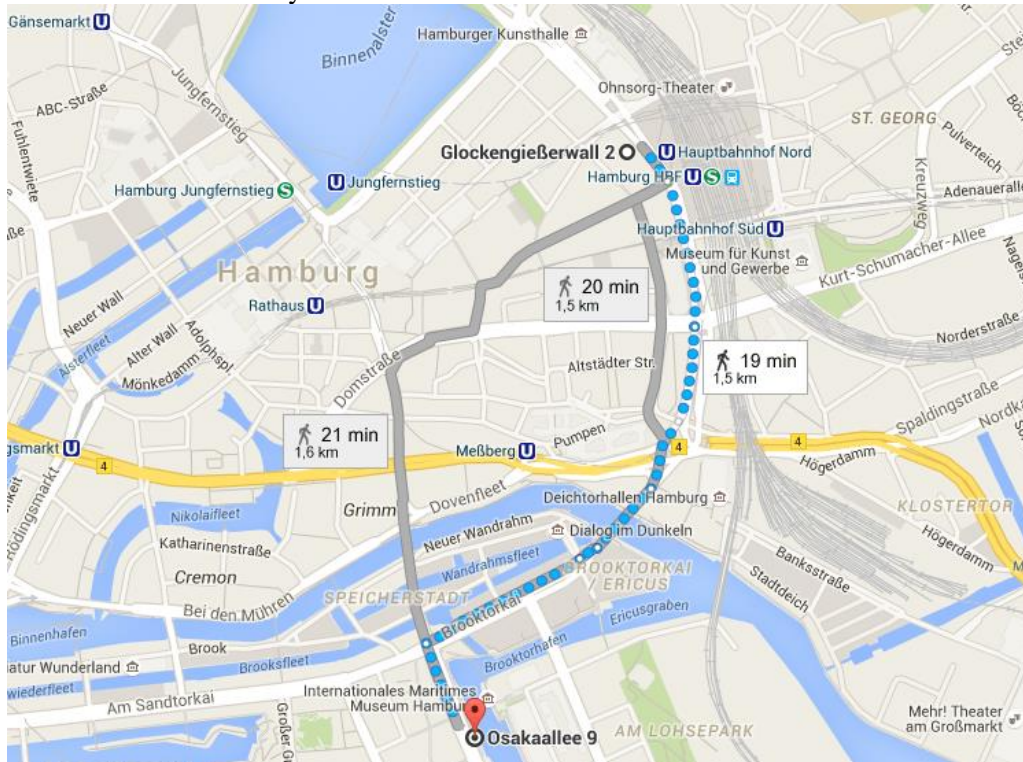
Drej til venstre mod Steintorwall (280 m)

Drej til højre, og følg Steintorwall (110 m)

Fortsæt ad Glockengießerwall (90 m)

Glockengießerwall 2
20095 Hamburg, Tyskland

Torsdag den 19. maj: Gå-tur fra Eksportrådet til Informationspavilionen OSAKA 9, Osakaallee 9 i Hafencity

Glockengießerwall 2
20095 Hamburg, Tyskland

Gå mod sydøst på Glockengießerwall mod Spitalerstraße (90 m)

Fortsæt ad Steintorwall (300 m)

Fortsæt ad Klosterwall (200 m)

Lidt til højre, og følg Deichtorpl. (150 m)

Fortsæt ad Oberbaumbrücke (170 m)

Hold til højre, og bliv på Oberbaumbrücke (43 m)

Fortsæt ad Brooktorkai (350 m)

Drej til venstre, og følg Osakaallee (180 m)

Osakaallee 9
20457 Hamburg, Tyskland